

Lietuvos etnografija tarp savos kultūros tyrimų

VIDA SAVONIAKAITĖ

Lietuvos istorijos institutas, Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius

El. paštas: svida@kti.mii.lt

Šiuolaikinis Lietuvos etnologijos, socialinės antropologijos mokslas iš naujo įsilieja į diskusijas apie mokslo metodologinius diskursus. Vienas aktualumo neprarandančių metodologinių klausimų yra etnografijos kaip šių mokslų tyrimo metodologijos apibrėžimas. Lietuvos etnologijos mokslas, kuris turi visai Europai bendrų bruožų, istorijoje buvo svarbios Lenkijos, Rusijos ir Vokietijos etnologinių tyrimų įtakos. Etnografijos samprata turi daugiau kaip šimto metų tradicijas, ir mokslo istorijoje ji apibūdinama skirtingai. Esminiai klausimai apie tyrinėjamą objektą, santykį tyrėjo ir pateikėjo, lokaliai ir globalios kultūros tyrimo galimybes ir ypatumus sukelia diskusijas tarp skirtingų mokyklų atstovų. Lietuvos etnologai ir socialiniai antropologai išlaiko istorinį mokslo diskursą ir ieško naujų.

Straipsnio tikslas yra atskleisti, kaip Lietuvos etnografijos tradicijoje žvelgiama į tyrimų objektą, koks yra santykis tarp tyrėjo ir pateikėjo bei kokios gali būti etnografinio tapatybės tyrimo ypatybės. Kas gi yra etnografinis tekstas šiandien? Ar tai kasdieniai žmonių svarstymai apie kultūros kaitą, jos savitumus, simbolius ir pan.? Ar tai autentiškų kultūros šaltinių, reiškinių apibrėžimų paieškos? Visi glaudžiai besisiejantys klausimai kviečia gilintis į šiuolaikinės etnografijos metodologijos vingius.

Raktažodžiai: etnografija, etnografijos istorija, etnografijos metodologijos, savos kultūros tyrimai, tyrėjas ir pateikėjas, etnografija tapatybės tyrimuose

ISTORINIAI ETNOGRAFIJOS DISKURSAI

Lietuvoje etnografija susiformavo kaip krašto istorijos šaka. Tyrinėjama šeima, jos gyvenamoji aplinka, papročiai bei šeimos narių santykiai su visuomene. Terminas *etnografija* XIX a. viduryje, Irenos Reginos Merkienės nuomone, „pradėjo reikšti mokslą apie įvairių tautybių žmones“¹. Savos kultūros apibūdinimui pateikti Kristijono Donelaičio, Adomo Jucevičiaus, Teodoro Narbuto, Motiejaus Valančiaus ir kituose dar anksčiau rašytuose darbuose bei pirmuosiuose rašytiniuose šaltiniuose apie Lietuvą². Kaip ir daugelyje Europos tautų, Lietuvos etnografijos mokslo vystymuisi turėjo įtakos mokslo draugijos – Rusijos geografų, Rusijos technikų, Lietuvių literatūros, Lenkijos tautotyros, Lietuvių mokslo, Šiaulių kraštotyros ir kt. Vieni ankstyviausių etnografinių tyrimų Kauno gubernijoje siekia 1842 m., etnografiniai tyrimai 1867 m. buvo vykdyti Vilniaus gubernijoje, 1869 m. – Žemaičių vyskupijoje³. Taip

¹ I. R. Merkienė, Etnografinių lauko tyrimų pagrindai, sud. I. R. Merkienė, *Šiokiadienių ir šventadienių etnografija*, Vilnius: Versmė, 2007, p. 17.

² A. Vyšniauskaitė, *Lietuviai IX a. – XIX a. vidurio istoriniuose šaltiniuose*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1994.

³ I. R. Merkienė, *ibid.*, p. 18–21; V. Milius, *Mokslo draugijos ir lietuvių etnografija (XIX a. antroji pusė – XX a. pirmoji pusė)*, Vilnius, 1993, p. 30; *Apie metodiką ir metodines priemones. Medžiaga etnografinėi praktikai*, sud. I. Mardosa, Vilnius, 2002.

pat buvo studijuojama fizinė antropologija, folkloras, vyko archeologiniai tyrinėjimai, atsirado muziejinės senienų kolekcijos.

Anthony'o Jacksono teigimu, pradžioje britų mokyklos etnografija siekė tyrinėti antropomorfinius, archeologinius ir paprotinius įvairių rasių, gyvenančių salose, bruožus. Apie 1892 m. Britanijoje buvo įsteigti Antropologijos institutas, Antikvarinių daiktų ir Folkloro draugijos, rengusios Didžiosios Britanijos etnografijos apžvalgą. Vėliau šių bendruomenių požiūriai išsiskyrė. Britanijoje fizinių antropologų tyrimai buvo laikomi objektyvesniais negu folkloro, besiremiančiais įvairesne informacija. Folkloro tyrimai nesulaukė didesnio pripažinimo. Panaši situacija klostėsi ir Prancūzijoje. Vokietijoje ir Skandinavijoje buvo sekama Vokietijos tyrimų sistema, kurioje klestėjo materialinės kultūros ir liaudies gyvenimo tradicija. Socialine antropologija jos pakeistos tik 1960 metais. Etnologijos studijos buvo sutelktos muziejuose, kurie natūraliai rinko skirtingų rasių daiktus ir apėmė fizinių antropologų, folkloristų ir archeologų darbus. Tuo metu antropologai, folkloristai ir istorikai tyrė savas bendruomenes ar visuomenes, stengdamiesi išskirti savitąsias. Manoma, kad folkloras ar liaudies gyvenimo studijos yra iš esmės mokslo dalis, turinti išsaugoti išnykstančio pasaulio liekanas. Tokie sentimentai kertasi su šiuolaikinės antropologijos tikslais, gal dėl to šiandien šie mokslai susiliejo. Įdomus abu vienijantis siekis yra tirti mažumų grupes. Britai ir prancūzai kryo į šias studijas dėl to, kad jų valstybėse gyveno įvairios rasės. 1900-aisiais buvusios didžiausios kolonijos tyrė savo realybę, t. y. atliko klasikinę antropologinį tyrimą. Nuo XIX a. vokiečiai ir skandinavai daugiausia tyrinėjo save, nes jų politinės realybės buvo kitokios. Etnologija, kaip rimtas akademinis mokslas, Didžiojoje Britanijoje išnyko prieš Antrąjį pasaulinį karą. Rasinio judėjimo etnologines studijas labai paveikė antropologijos ir materialios kultūros tyrimai. Materiali kultūra buvo suvokiama kaip archeologiniai artefaktai ir etnografiniai objektai, kurie buvo randami tuose pačiuose skyriuose ar muziejuose. Bronislawo Malinowskio laukinės visuomenės idėjas užgožė difuzionistų tikslai⁴. Esminis klausimas buvo, kaip panašūs objektai skirtinguose arealuose rodo, kokie tai buvo žmonės, kokios jų idėjos?

Plintančiose mokslo idėjose yra daug paralelių. Daugelyje to meto Lietuvos etnografijos tyrimų buvo gilintasi į kultūrinių arealų išskirtinumus. Pasak Vacio Miliaus, savo kultūrą tyrinėjo daugelis etnografų ir etnologų⁵. Lietuvos etnografija kaip metodologija rutuliososi lenkiškos, vokiškos, skandinaviškos ir rusiškos tradicijos įtakoje. Lietuvos etnologijos istorijoje⁶, antropologijos studijose etnografija žinoma kaip metodologija ir kaip savarakiškas mokslas – istorijos mokslo šaka sovietinėje istorijoje. Tyrimai buvo orientuoti į savos kultūros studijas, nors tyrimų objektu buvo ir svetimų šalių kultūra, pavyzdžiui, žinomos Jono Basanavičiaus bulgarų studijos, vėliau – I. R. Merkienės, Janinos Morkūnienės, Angelės Vyšniauskaitės tyrimai Baltarusijoje; tyrinėti lietuvių išeiviai Latvijoje, Lenkijoje, Baltarusijoje, Jungtinėse Valstijose, Airijoje ir kt. etninės mažumos.

Kiekvienoje šalyje yra savi metodai, teorijos bei mokslo organizacinės struktūros. Europoje išsiskyrė britų ir prancūzų mokyklos, kurių daugelis tyrimų buvo nukreipti į kitų tautų kultūrą. Marcelis Maussas šiek tiek skirtingai žvelgė į etnografijos metodologiją. Anot Thomo Hyllando Erikseno ir Finno Siverto, etnografijos tyrimuose jis sekė B. Malinowskio, A. R. Radcliffe-Brown etnografija. Jo išskirtinis tikslas buvo klasifikuoti visuomenes,

⁴ A. Jackson, Reflections on ethnography at home and the ASA, *Anthropology at Home*, ed. A. Jackson, Cambridge University Press, 1987, p. 2–5.

⁵ V. Milius, *Etnografinių 1945–1973 metų anketų bibliografija*, Vilnius, 1974; V. Milius, *Lietuvių etnologijos bibliografija*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2001.

⁶ V. Savoniakaitė, Apie Lietuvos etnologijos istoriją, *Lituanistica*, 2008, t. 54, Nr. 3, p. 51–58.

atskleisti skirtingų visuomenės tipų bendrus struktūrinius bruožus ir socialinį gyvenimą, socialinius ryšius⁷. Šios metodologinės gairės turėjo ryškų poveikį vėlesniems etnografijos tyrimams. Švedų etnologija, lenkų siurrealizmas, slovėnų *Volkskunde*, 1930-ųjų slovakų struktūralizmas, besitęsianti vokiečių etnologijos tradicija – tai keletas Europos antropologijos genealogijos pavyzdžių; rusų antropologija buvo glaudžiai susijusi su vokiškąja tradicija⁸. Savita šių mokyklų etnografijos metodologija vėliau suformavo naują, daug platesnį, etnografijos tyrinėjamų problemų ratą.

Lietuvoje, kaip ir didelėje Europos dalyje, išskyrus Didžiąją Britaniją ir Prancūziją, difuzionizmo ar evoliucionizmo paveikta kultūros istorija turėjo etnocentrizmo ir nacionalizmo aspiracijų⁹. Nacionalinę kultūrą tyrinėjo daugelis Lietuvos etnologų¹⁰. Šalia kultūros difuzijos, evoliucijos ir daugelio kitų idėjų mokslo patirtis atvėrė kelią interpretacijoms ir platesniems, gilesniems apibendrinimams, palyginimams.

Alano Barnardo teigimu, XX a. viduryje, 1937–1956 m., buvo žinomas E. E. Evans-Pritchardo interpretacinis požiūris į socialinę antropologiją. Etnografiniais stebėjimais jis siekė kritiškai atskleisti visuomenės reiškinius, palyginti visuomenės subjektų mintis. Jo teorijos kryo ne į etnografijos, o į socialinės antropologijos diskursus. Buvo jaučiama B. Malinowskio darbų įtaka. E. E. Evans-Pritchardo teorijos turėjo įtakos moksliniams socialinės ir kultūrinės antropologijos tyrimams Oksfordo universitete. Antropologija buvo nukreipta prieš struktūrinius-funkcionalistinius sumanymus. Mokslininkas atvėrė kelią Cliffordo Geertzo interpretacijoms, kurių dėka etnografiniai lauko tyrimai tapo įvairiapusiškesni. Anot A. Barnardo¹¹, esminis C. Geertzo postmodernistinis iššūkis disciplinai buvo rizikingos etnografijos interpretacijos: jis interpretavo kitų etnografijos tyrimus. C. Geertzas stengėsi lokalų reiškinį suvokti sąveikoje su globaliais reiškiniais. Kultūrą laikė simbolių sistema, kurios viduje yra generuojama politinė jėga ir socialinis veiksmas. Visuomenės paveikslas buvo vaizdžiai lyginamas su tekstu, tarsi „su tolyn bėgančia metafora“¹².

Keldami prielaidą, kad toks C. Geertzo apibrėžimas iš dalies yra priimtinas daugeliui šiuolaikinių tyrėjų, nesvarbu – savąją ar kitų visuomenę, kultūrą jie tiria, panagrinėkime santykį tarp tyrėjo ir pateikėjo. Šiame straipsnyje siekiame atskleisti, kokie pagrindiniai aspektai Lietuvos etnografijoje yra svarbūs tiriant *savą* visuomenę, kultūrą ir tapatybę.

SAVOS KULTŪROS TYRIMAI: TYRĖJAS IR PATEIKĖJAS

Lietuvos kultūros, visuomenės tyrėjai daugelį savo etnografijos lauko tyrimų atlieka Lietuvoje. Savos kultūros tyrimus antropologai vadina *antropologija namuose*. Prancūzų antropologas Arnoldas Van Gennepas, XX a. I pusėje tyrinėjęs kaimo bendruomenes, yra laikomas „antropologijos namuose“ atstovu¹³. Raymondas Firthas, Maxas Gluckmanas, Adamas Kuperis ir kt. – pirmieji anglų antropologai, tyrinėjusieji „namuose“¹⁴. *Etnografija*

⁷ T. H. Eriksen and F. Sivert, *A History of Anthropology*, London: Pluto Press, 2001, p. 48; V. Čiubrinskas, Sovietmečio iššūkiai Lietuvos etnologijai: disciplina, ideologija ir patriotizmas, *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2001, Nr. 1(10), p. 99–117.

⁸ T. H. Eriksen and F. Sivert, op. cit., p. 159.

⁹ Ibid., p. 53; W. Kaschuba, Einführung in die Europäische Ethnologie, München: Beck, 2003, S. 29–39; V. Čiubrinskas, ibid.

¹⁰ V. Savoniakaitė, ibid.

¹¹ A. Barnard, *History and Theory in Anthropology*, Cambridge University Press, 2000, p. 159–163.

¹² A. Barnard, op. cit., p. 163.

¹³ A. Jackson, ibid., p. 1.

¹⁴ T. H. Eriksen and F. Sivert, op. cit., p. 49.

namuose turi tarpdisciplininių ryšių su archeologija¹⁵ ir folkloru¹⁶, nes visiems tyrėjams yra svarbu atskleisti, ką žmonės galvoja apie savo lokalią istoriją. *Etnografijos namuose* diskursai sukelia rimtų diskusijų apie tyrėjo poziciją ir atotrūkį nuo tyrinėjamojo objekto.

Pasak Marilyn Strathern, *etnografiniai tyrimai namuose* leidžia geriau suvokti tiriamą objektą dėl to, kad nėra kalbinio ir kultūrinio barjero. Kita vertus, dideli saitai su vietine kultūra kartais apsunkina tyrimą, tyrimo išvadų nešališkumą, nefamiliarumą, žinių interpretavimą. Dirbant *namuose* labai svarbu išlaikyti pažinimo atstumą ir etiką¹⁷. M. Strathern nuomone, *antropologija namuose* negali būti ignoruojama. Tyrėjo tikslas yra kritinis objektu ar problemos supratimas, „namų“ sąvokos nefamiliarus įvertinimas.

Vietinis supratimas ir etnografiją apibrėžiančios analitinės sąvokos turi būti paaiškintos. Antropologiniai „savęs“ tyrimai, eksperimentai su etnografiniais tektais turi išlikti objektyvūs. Jameso Cliffordo teigimu¹⁸, etnografinis autoritetas yra sukuriamas cituojant, nurodant „balsus“, kurie pateikė informaciją; šių etnografinių tekstų dalys turi būti pateikiamos tyrimų rezultatuose. Savos žinios yra sujungiamos su tiriamų žmonių žiniomis. Toks pažinimas laikomas „paties supratimu“. Žinios apie save turi daug privalumų, kai kalbama apie liaudiškąją produkciją.

Fredericas Barthesas teigė¹⁹, kad XX a. pasakotojai nėra rašytojai autoriai. *Namuose* etnografas yra autorius, turintis autoritetingą šaltinį – kitų pasakojimus. Juos studijuodamas etnografas tampa rašytoju, apibendrinančiu tyrimus. „Etnografinis tyrimas apima asmenį, užsitęsusiame interakcijoje su *kitu* tampanti diskursu, kuris konstruoja *kitą* per erdvės ir laiko atstumą“²⁰.

Etnografas yra autorius tik esant „ryšiui su tais, kuriuos studijuoja“. Pirmoji autoantropologijos ypatybė yra apibūdinama kaip kultūros ir visuomenės ištakų, kultūros esminių konstrukcijų, pačios kultūros sampratos tyrimai²¹. Apie tai kalbama išoriniu požiūriu. Vidinis požiūris – tai žvilgsnis nuo „folk modelių iki savojo žinojimo“. Rašydamas *namuose* antropologas turi atsižvelgti į tam tikras sąlygas. Jis turi rasti tuos artefaktus, kurie geriausiai atskleidžia kultūros sąvoką ar pačią visuomenę, turi bendrauti su visuomenę formuojančiais žmonėmis. Distancija tarp tyrėjo ir pateikėjo yra būtina. B. Malinowskis tarsi „kūrė“ savo tyrinėjamus žmones, socialinę organizaciją, kultūrinį vystymąsi ir daugelį kitų dalykų. Tyrinėdamas įvairias temas jis taip pat turėjo „savo žinių“, nes kitu atveju nebūtų galėjęs tyrinėti.

Santykiai tarp tyrėjo ir pateikėjo, I. R. Merkienės teigimu, turi būti grindžiami abipusiu pasitikėjimu. „Šeiminingai apie svečią susidaro nuomonę stebėdami jį dar įeinantį į kiemą“²². Tarpusavio santykiuose svarbi tyrėjo etika. Lietuvos etnografijoje ir etnologijoje siekiama išlaikyti tyrėjo ir pateikėjo autorines teises ir teises į privatumą²³.

¹⁵ A. Jackson, *ibid.*, p. 6.

¹⁶ N. Vėlius, *Chtoniškasis lietuvių mitologijos pasaulis*, Vilnius, 1987.

¹⁷ M. Strathern, *The limits of auto-anthropology, Anthropology at Home*, p. 16–17.

¹⁸ J. Clifford, *On Ethnographic Authority*, 1983: cit. iš M. Strathern, *ibid.*, p. 18.

¹⁹ M. Strathern, *ibid.*, p. 25.

²⁰ J. Fabian, *Time and the Other. How Anthropology Makes Its Objects*, New York: Columbia University Press, 1983, p. 11: cit. iš M. Strathern, *ibid.*, p. 25.

²¹ M. Strathern, *ibid.*, p. 27–31.

²² I. R. Merkienė, *Etnografinių lauko tyrimų pagrindai*, p. 36.

²³ I. R. Merkienė, *Between Copyright and Privacy: The Experience of Ethnographical Research Ethics in the 20th Century Lithuania, Pro Ethnologia*, 13, *Ethnics in Cultural Studies*, Tartu, 2002, p. 103–114.

A. Kuperis pabrėžia etnografijos svarbą tiriant objektą. Etnografija yra svarbesnė negu teorinių modelių kūrimas, kartais ji net keičia teorinius modelius²⁴. Ši nuomonė artima daugeliui šiuolaikinių tyrėjų, kurie savo mokslo metodologijoje naudoja etnografiją. Etnografiją šiuolaikiniame moksle pamėgo ne tik etnologai, socialiniai antropologai, bet ir kiti kultūros studijų atstovai. Patrauklusis etnografijos aspektas – atskleisti kultūros, visuomenės ypatybes per žmonių mąstymą ir suvokimą.

Maryon McDonald nuomone, etnografiniai tyrimai *namuose* padeda atrasti puikių detalių apie tyrinėjamą reiškinį. Tai leidžia nuo bendrų kategorijų, nuo globalaus, pereiti prie tikslesnių išskirtinumų, laiko kategorijų, erdvės ir etninės identifikacijos, pavyzdžiui, išskirti nuosaikias kultūrinės zonas. Be to, galima gilintis į moralinius ir politinius aspektus, pozityviai atskleisti visuomenės nuomonę, užgriebti identiteto kategorijų įvairovę, pavyzdžiui, skirtumus tarp savosios ir savos šalies. Dirbant namuose stengiamasi pasiekti sudėtingą etnografinį idealą, taktiškai reaguojama į kontekstą²⁵.

Mano manymu, teksto interpretacija priklauso dar ir nuo to, ką nori pamatyti tyrėjas turimame tekste. Skirtinguose tyrimuose tie patys šaltiniai yra individualiai ir naujai pateikiami. Etnografinių tyrimų patirtys per dešimtį metų ne kartą įrodė, kad tekstas, kaip šaltinis, gali būti interpretuojamas pačiais įvairiausiai aspektais. Be to, ne visuomet galima visiškai pasikliauti tuo, ką pasakė pateikėjas. Svarbu dar ir tai, kiek žinių pateikėjas yra suinteresuotas atskleisti šaltinius (juos būtina palyginti). Dėl to atstumas tarp tyrėjo ir pateikėjo yra būtinas. Taip neišvengiamai persipina objektyvūs ir subjektyvūs požiūriai į kultūrą.

T. H. Eriksenas ir F. Sivertas apibendrina, kad skirtumas tarp mūsų ir jų, stebėtojo ir stebimojo, yra sunkiai apibrėžiamas. Vietiniai puikiai identifikuoja save ir yra nedraugiški antropologų pastangoms apibrėžti, kas jie iš tikrųjų esą²⁶. Tai aštrina antropologinės etikos klausimą. Be to, bet kuri moderni tradicija tapo sunkiai pateisinama dėl epistemologinių ar empirinių priežasčių.

Orvaras Löfgrenas teigia, kad seniai žinomas paaiškinimas – „antropologija prasideda namuose“ – yra moralinė mokslininkų nuostata. Švedijoje, kaip ir Vidurio Europos šalyse, folkloristai ir etnologai siekė konstruoti tradicinę ir nacionalinę valstietišką kultūrą. Švedų etnologų bendruomenės studijoms didelę įtaką turėjo britų tradicija. Remtasi prielaida, kad bendruomenės studijos atskleis švedų visuomenės ir kultūros ypatybes. Siekta nustatyti, kaip kuriama ar sudaroma kultūra. Etnografija yra svarbi kasdienės kultūros studijose²⁷, kur susiduriama su objektyviomis ir subjektyviomis jėgomis bei nuomonėmis.

Postmodernizmas apima visapusišką modernizmo kritiką, taip pat „etnografinio aprašo visapusiškumo“ suvokimą. Siekiama nuosekliai apibūdinti „save“²⁸. Postmodernizmo sampratos yra susijusios su „postmoderniomis sąlygomis“, neatsiejamomis nuo globalizuotų emigrantų stovyklų, tarptautinių viešbučių, oro uostų, greitkelių. Ernestas Gellneris postmodernizmą laikė „subjektyviu ir sau nuolaidžiaujančiu“. Jo nuomone, tai – Europos kolonijinės etnografijos objektyvizmas. Kolonijiniame amžiuje postmodernistams etnografija yra politinis engiančios kolonijinės valdžios ir tarpnacionalinių korporacijų įrankis²⁹. Tai aiški priešprieša savos kultūros tyrinėtojų nuostatoms ir siekiams.

²⁴ A. Kuper, *The Invention of Primitive Society. Transformation and illusion*, London and New York: Routledge, 1988, p. 241–243.

²⁵ M. McDonald, The politics of fieldwork in Brittany, *Anthropology at Home*, p. 120–138.

²⁶ T. H. Eriksen and F. Sivert, op. cit., p. 161.

²⁷ O. Löfgren, Deconstructing Swedishness: culture and class in modern Sweden, *Anthropology at Home*, p. 74–91.

²⁸ A. Barnard, op. cit., p. 168.

²⁹ Ibid., p. 172.

Tyrėjai *namuose* susiduria su sunkumais, kai yra tiriamos universalios kultūros aktualijos. Daugelis mano, kad *namuose* yra sunkiau iš atstumo pažvelgti į tiriamas realijas ir objektyviai apibendrinti nagrinėjamas kategorijas. Kruopščiai ištyrinėti vietinės visuomenės ar kultūros savitumai tarsi užgožia visame pasaulyje išaugusius transnacionalinius ryšius – migraciją, kapitalą, internetą, turizmą. Šiandieninis tyrėjas į žinomus klausimus, kokia yra visuomenė, kokia yra kultūra, turi atsakyti nagrinėdamas globalių srautų kontekstą ir nuolatinių kitimą. Žvelgami į erdvę įvertinkime naujas technologijas, informaciją, kapitalo srautus, naujus mokslo pasiekimus ir naujosios migracijos padarinius. Lokumas įgauna naujų aspektų³⁰. Lokumas neatsiejamas nuo globalizacijos – tyrėjas namuose turi visuomet galvoti apie objektyvų atstumą nuo tyrinėjamų reiškinių. Prisiminkime, kad tiek C. Geertz'as, tiek ir Marshalas Sahlinsas minėjo, kad kalbant apie dabartinę „postmodernumo“ erą³¹ reikia vartoti „fragmentacijos“, „modernumo atspindžių“, „tirpstančių ribų“ terminus. Darbas *namuose* turi sunkumų, kai kuriais atvejais trūkumų, bet kartu ir neabejotinų privalumų.

ETNOGRAFINIS TEKSTAS

Dar sykį prisiminkime žinomą C. Geertzo etnografijos apibrėžimą: etnografija yra mokslas, tarsi transliacija, kuris supančiame gyvenime gali apibrėžti daiktų reikšmes. Žiūrėkime ir stebėkime daiktų, objektų ar temų, kiekvieno nacionalinės kultūros ar socialinio fakto įvairovę atskleisdami žmonių mąstymą ir jausmus³². Etnografijoje tyrėjas pateikia savąją kultūros interpretaciją ar viziją. Metodologiškai siekiama stebėti pasaulį, daužyti jį gaubiančius kiautus, stengtis atskleisti gyvenimo ir kultūros savitumą. Vieni metodai nukreipti į socialinius audinius, kiti – į kultūros paveldo dalykus. Tyrėjai siekia atskleisti papročius, vietinio žinojimo ypatybes, savo tyrimuose pasineria į materialią kultūrą ar / ir gilinasi į šiuolaikinio globalaus pasaulio kintančius ryšius.

Jamesas Cliffordas apibūdino „etnografiją kaip rašymą“, bet paneigė požiūrį, kad tik rašymas suteikia etnografijai objektyvumo. „Etnografinė alegorija“ nukreipta į pasakojamąją kultūros pateikimo būdą. Pagrindinis postmodernistinis antropologijos tekstas yra „kultūros raštas“³³. Etnografija reprezentuoja kultūros visumą, tačiau tai nėra visapusiškas ir vienintelis tyrimų įrankis.

I. R. Merkienės darbų patirtis rodo, kad etnografinį tekstą sudaro informacija, užfiksuota interviu, filmavimas, fotografavimas, piešimas ir braižymas – ištisa etnografinių stebėjimų patirtis. Nurodomi „privalomieji klausimai“³⁴ kiekvienam pateikėjui tarsi suteikia etnografiniam aprašui objektyvumo. Pateiktais esminiais etnografinių stebėjimų kriterijais vadovavosi jos mokiniai ir daug kitų Lietuvos etnografijos tyrėjų.

Tyrėjas siekia pateikti kultūros reikšmes – atrandamos bendrosios aplinkos reikšmės, taip pat visuotiniai privačios aplinkos skirtumai. Tokiu būdu išryškėja tyrimo subjektyvumas³⁵.

Tyrimo subjektyvumas atsiranda ir tuomet, kai mes etnografiniu tekstu laikome ir etnografinius stebėjimus³⁶. Etnografinis tekstas, Auksuolės Čepaitienės teigimu, „yra bet kuris pateikėjo pasakojimas ar elgsena, kaip ir tai, ką mes atėję ir nužvelgę pamatome pateikėjų

³⁰ V. Savoniakaitė, Įvadas. Tapatybė erdvėje ir laike: kintantys regionai, *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, sud. V. Savoniakaitė, 2007, Nr. 7(16), p. 19–37.

³¹ T. H. Eriksen and F. Sivert, op. cit., p. 175.

³² J. Inglis, *Interpretation of Cultures*, London and New York: Routledge, 2000, p. 3.

³³ J. Clifford and G. Marcus, *Writing Culture*, 1986: cit. iš A. Barnard, op. cit., p. 169.

³⁴ I. R. Merkienė, Etnografinių lauko tyrimų pagrindai, p. 24–41.

³⁵ J. Inglis, op. cit., p. 44.

³⁶ V. Savoniakaitė, Latvijos lietuvių kūrybos stebėjimai, *Lituanistica*, 2000, Nr. 3–4(43–44), p. 93–103.

namuose ar kitoje tiriamoje vietoje. Tekstas yra bet kuris materialus objektas“. Tekstas yra ir tai, ką mes pateikiame kaip tyrimų rezultatą³⁷. Anot Žilvyčio Šaknio, tyrėjas modeliuoja tikrovę keturis kartus: kurdamas klausimyną, klausinėdamas, publikuodamas aprašą ir pateikdamas jo analizę³⁸.

Pridurkime, kad objekto analizė remiasi ne vien aprašo interpretacija, bet ir ištisu tyrimų bei etnografinių stebėjimų patirtimi, todėl atsiranda galimybių subjektyviam tyrimui. Etnografinio teksto interpretacija visuomet paremta tyrėjo žiniomis apie nagrinėjamą objektą. Požiūris į etnografiją gal yra šiek tiek statiškesnis, kai tyrimas yra susaistytas istorinių, statistinių ar tipologinių analizių. Istorinis lyginamasis metodas tarsi diktuoja etnografiniam tyrimui tam tikras gaires. Pirma, tyrimo klausimuose ir tekstuose akcentuojama laiko dimensija. Respondentas apibūdina objektą (subjektą ar kultūros reiškini) – kada tai buvo, kaip darė (apie tai galvojo ir pan.) Jūsų tėvai, Jūs jaunystėje ar dabar, kaip tai daro Jūsų vaikai. Antra, reiškinio tipišumas nustatomas jo pasikartojimo dažniu. Šis etnografijos faktų tipizavimas ir savotiško „pasikartojimo dažnio“ nustatymas, kaip etnografinio tyrimo tikslas, realizuojamas daugelio įvairiausių Lietuvos etnologų ir etnografų darbuose iki šių dienų. „Geras“, „patikimas“ tyrimas yra tapatinamas su pasikartojančių faktų fiksavimu. Viena vertus, tai rodo kultūros savitumo ar supanašėjimo tendencijas bei globalizacijos pasekmes. Kita vertus, šis metodas etnografinį tyrimą daro savotiškai artimą sociologinėms apklausoms. Koks gi yra kultūros reiškinio masiškumas? Kaip formuojasi masinė kultūra? Kaip ji veikia kultūrinės bendruomenės, daugumos ar mažumos grupes? Kokia integracijos ir migracijos įtaka? Tai tik dalelytė klausimų, susijusių su tiriamo reiškinio ypatumais.

„Vietinio“ pažinimo siekis suartina tarpdisciplininį požiūrį į tiriamą visuomenės ir kultūros objektą. Pavyzdžiui, subkultūrinės bendrijos identitetas analizuojamas kaip žanro ribose veikiantis kultūrinis žaidimas reikšmėmis ir simboliais – kultūrinis tekstas. Individualus kaip kontrastas visuotiniam? Tokias tendencijas galima pastebėti tyrimuose, kuriuose yra aprašoma „kultūrinė aplinka“. Estetinės kultūros fenomeno aprašymas yra susijęs su stebėtojo kultūrine patirtimi. Tokį stebėjimą apibūdintų refleksyvos etnografijos samprata. Aprašydami kultūrinį veiksma nevengiame subjektyvumo, asmeninių refleksijų. „Kultūrinis vaizdas, perkeltas į popierių, be abejo, pakito, nors buvo stengtasi jį pateikti kiek galima adekvačiau, pavyzdžiui, cituojant tekstus, perteikiant simbolinio veiksmo idėją, taip pat aprašant dalyvių veiksmus, reakcijas į aplinką. Norėdami tikroviškiau suvokti subkultūros aplinką, mes turėjome ilgai ir atidžiai stebėti jaunimo meninius ieškojimus, įsigilinti į jos dalyvių pasakojimus apie jų meninę kūrybą ir jos išgyvenimus, apie tai, ką norima pasakyti bendraminčiams“³⁹.

Kita vertus, vietinio pažinimo siekis negali užgožti platesnio požiūrio į tiriamą objektą. Tekstas ir kontekstas apie objektą yra tarpusavyje glaudžiai susiję: ištraukę tekstą iš konteksto mes galime net supriešinti reikšmes. Neišnagrinėję konteksto, galime neteisingai atskleisti, suvokti nagrinėjamą objektą, veikiamą šiuolaikinių komunikacijos priemonių. Norint kalbėti apie subjektą ar objektą objektyviau, reikia kuo plačiau į jį pažvelgti. Spręsdamas apie tikrąsias teksto reikšmes, tyrėjas turi įvairiapusiškai apsvarstyti visus konteksto aspektus.

³⁷ Tekstas kaip šaltinis: teoriniai aspektai ir tyrinėjimų praktika, *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, sud. A. Čepaitienė, 2003, Nr. 3(12), p. 130.

³⁸ Ž. Šaknys, Etnografinis tekstas – kas tai yra?, *ibid.*, p. 134.

³⁹ E. Ramanauskaitė, Neopagoniškiųjų identitetų konstravimas Lietuvos jaunimo *undergroundo* kultūroje, *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2002, Nr. 2(11), p. 91–95.

KELIOS STRATEGIJOS ETNOGRAFINAM TYRIMUI

Kiekvienas etnografinis tyrimas turi savitas metodologinės gaires. Lietuvoje tyrinėjamos pačios įvairiausios lokalių kultūros, visuomenės ir platesnio konteksto problemos. Gilias mokslines tradicijas I. R. Merkienės mokslo darbuose ir visoje Lietuvos etnografijos, etnologijos istorijoje turi plačiai žinomas arealinis, regioninis tyrimas. Šiuolaikiniuose darbuose, pasak Ž. Šaknio, siekiama nustatyti, „kaip ir kokiais pavidalais lietuvių etnosas ir Lietuvos tautinės mažumos buitinėse, tautinėse ir etnokultūrinėse tradicijose įprasmino universalias ir lokalias kultūros realijas“⁴⁰. Pavyzdžių, analogijų atrasime Lietuvoje, Skandinavijoje ir kt.

Objektas, problema ir tema dažnai nulemia tyrimo strategiją. Pasak O. Löfgreno, kultūros studijuojamos mikrolygmeniu, vėliau tiriama skirtingi kultūros lygmenys, siekiama suprasti kultūros bendrumą. Taigi pirmiausia švedų kultūra studijuojama istorinėje perspektyvoje. Žvelgiama, kuri kultūra vyrauja subordinacijoje. Studijuojant švedų kultūros transformacijas, lyginamos labai skirtingos perspektyvos – įvairios aplinkybės Vokietijoje, Prancūzijoje ir Didžiojoje Britanijoje. Tokiu būdu pastebėta, kad, formuojantis švedų darbo klasei, buvo labai svarbi jų valstietiška kultūra⁴¹.

Egzistuoja skirtingi tyrėjų požiūriai į geografinio arealo tyrimus. Vieni siekia etnografijos geografinio nuoseklumo kaip priemonės kultūros ištakoms tirti, kiti jį ignoruoja. Tyrinėjamas reiškinys vietovėse, išsidėsčiusiose tam tikrais atstumais viena nuo kitos, studijuojamas tik tam tikras arealas, lyginami keli vieno arealo taškai ir pan. Metodo pasirinkimas priklauso nuo tyrinėjamo objekto.

Rengdamas etnografinį aprašą tekstą tyrėjas turi tikslingai pasirinkti pateikėjus – labai konkretaus amžiaus, vyrus ar moteris, vienos ar kelių konfesijų, tautybių gyventojus, taip pat atsižvelgiama į žmonių socialinę padėtį, išsilavinimą, kilmės vietą ir pan.

Lietuvos etnografijoje dalis tyrinėtojų labai kryptingai pasirenka pateikėjus. Pavyzdžiui, Rasa Paukštytė-Šaknienė savo arealinių tyrimų metodikoje pabrėžia, kad tyrimų chronologinės ribos lemia respondentų pasirinkimą⁴², Irma Šidiškienė mini pagrindinius akcentus – simbolinių veiksmų atlikimą, simbolių naudojimą, taip pat laiko kriterijų, Ž. Šaknio pagrindinis respondentų atrankos kriterijus yra jaunimo aktyvus dalyvavimas lokalinės bendraamžių bendrijos veikloje, ieškoma tam tikro amžiaus respondentų⁴³. Pasirenkami įvairaus amžiaus, lyties, kitais atvejais – kilmės, išsilavinimo, socialinės padėties pateikėjai.

Lauko tyrimų strategijoje rasime ne vieną analogą. Pavyzdžiui, Kirsten Hastrup (Danija) teigė, kad jos etnografijos tyrime labai svarbūs buvo du dalykai – pateikėjo lytis ir „laiko studijos“⁴⁴.

Laiko dimensija buvo ir yra reikšminga daugelyje etnografijos tyrimų. Struktūriniai lauko tyrimų klausimai yra įprastas tradicinis lauko tyrimų metodas, kuris derinamas su statistiniais klausimynais. Pateikėjai interviu pasirenkami skirtingai: vieni tyrinėja tam tikro amžiaus žmonių grupę, kitiems svarbi socialinė pozicija, tretieji apie rūpimą problemą išklauskina pačių įvairiausių respondentų ir pan. Pastebimi skirtumai tarp senesnės ir dabartinės „etnografijos“ tradicijos: senesnieji struktūriniai interviu buvo orientuoti į praeities tyrimus,

⁴⁰ Ž. Šaknys, Įvadas, *Lietuvos kultūra. Aukštaitijos papročiai*, sud. R. Paukštytė-Šaknienė, V. Savoniakaitė, I. Šidiškienė, Ž. Šaknys, Vilnius: LII, 2007, p. 10.

⁴¹ O. Löfgren, *ibid.*, p. 74–91.

⁴² *Lietuvos kultūra. Aukštaitijos papročiai*, p. 19, 119.

⁴³ *Ibid.*, p. 67.

⁴⁴ K. Hastrup, Fieldwork among friends: ethnographic exchange within the Northern civilization, *Anthropology at Home*, p. 94–108.

dažniausiai ieškota vyresnės kartos respondentų, mat norėta užrašyti duomenų apie „praeitį“, o šiuolaikiniuose interviu atsiranda pliuralizmo.

Lietuvos etnologijoje plačiai taikoma statistika. Toks tyrimas tarsi įpareigoja tyrėją taikyti tam tikrų kriterijų atrenkant pateikėjus, kita vertus, statistika padeda apdoroti socialinius faktus. Nors jis paplitęs šeimos tyrimuose, tačiau, Petro Kalniaus teigimu, gali būti sėkmingai panaudotas įvairiuose kultūros tyrimuose⁴⁵. Duomenų sisteminimui naudojamas regioninis⁴⁶ aspektas.

Daugelis etnografų pasitelkia biografijų analizes: siekiama suprasti kitų žmonių problemas ir apnuoginti kultūros procesus; stengiamasi suvokti personalijos istoriją paties pateikėjo akimis; bandoma aptarinėti šeimos fotografijas, itin svarbius žmogaus gyvenime įvykius; stengiamasi sužinoti, kas iš tiesų žmogui patinka. Būtina suvokti pasaulį, studijuoti žmonių išmintį, kad galėtume apibendrinti kultūros procesų ypatumus. Todėl kitų šalių socialinių antropologų platesniuose kai kuriuose tyrimuose pasitelkiama „didelė“ ir „maža“ etnografija, gyvenimo istorijos, patirčių⁴⁷, atskirų objektų etnografija ir daug kitų metodų.

Mokslo istorijoje plačiai žinomi A. Vyšniauskaitės, I. R. Merkienės, V. Miliaus, Izidorius Butkevičiaus ir daugelio kitų Lietuvos tyrėjų darbai naudojant struktūruotus ir pusiau struktūruotus interviu, uždarus ir atvirus klausimus. Materialinės kultūros etnografinį tyrimą tyrėjai papildydavo folkloriniais duomenis. Buvo fotografuojama, filmuojama ir stebima aplinka, naudojama spaudos analizė ir kiti dar nepaminti metodai⁴⁸. Šios esminės etnografijos strategijos yra artimos etnologams ir socialiniams antropologams. Pavyzdžiui, etnografinis tyrimas, kaip jaunimas konstruoja individualų identitetą *underground* kultūroje⁴⁹, atliktas derinant interviu ir stebėjimo metodus, naudojant bendrijų dokumentus (laikraščius, nuotraukas, dienoraščius), dainų tekstus bei mėgstamos filosofinės literatūros analizę. Kristinos Šliavaitės Visagino atominės elektrinės darbuotojų etnografiniai tyrimai – tai taip pat interviu, stebėjimai ir dienoraštis⁵⁰. Skiriasi metodologinės detalės, metodai.

Pasyvus stebėjimas papildo etnografinio aprašo žinias – atskleidžia tai, ko nepavyksta sužinoti iš pateikėjų. Stebėjimas gali inspiruoti kultūros sąveikų paieškas. Pavyzdžiui, mano tyrimai rodo, kad Lietuvoje žmonių susidomėjimas tradiciniu kultūriniu gyvenimu iš esmės skyrėsi 1996 ir 2000 m. arba 2000 ir 2004 metais. Tyrimo tarpiniai padeda įvertinti kultūros reiškinius. Be to, jie įtikinamai atskleidžia, kaip kinta kultūra ir kaip žmonės suvokia

⁴⁵ P. Kalnius, *Statistikos taikymas etnologijoje*, Metodinė priemonė, Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 1999.

⁴⁶ V. Tumėnas, Konvencionalūs, klasifikaciniai ir interpretaciniai regioninės tapatybės aspektai ir sąsajos su tautodaile, *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, sud. V. Savoniakaitė, 2007, Nr. 7(16), p. 148.

⁴⁷ J. D. Brewer, *Ethnography*, Buckingham: Open University Press, 2002, p. 17–19; P. Bourgois, Respect at work: 'Going legit', *Ethnographic Research. A Reader*, ed. S. Taylor, London: Sage, 2002, p. 15–35; D. Zeitlyn, Life-history writing and the anthropological silhouette, *Social Anthropology*, 2008, vol. 16(2), p. 153–168; B. Moeran, Marketing scents and the anthropology of smell, *Social Anthropology*, 2007, vol. 15(2), p. 154–171.

⁴⁸ I. R. Merkienė, Etnografinių lauko tyrimų pagrindai; A. Venskienė, Lietuvos įvaizdis: tarp modernybės ir stereotipų (pagal XX a. pirmosios pusės spaudą), *Rytų Europos kultūra migracijos kontekste: tarpdalykiniai tyrimai*, sud. R. Merkienė, Vilnius: Versus Aureus, 2008, p. 351–378.

⁴⁹ E. Ramanauskaitė, *ibid.*, p. 87–124.

⁵⁰ K. Sliavaite, From Pioneers to Target Group: Social Change, Ethnicity and Memory in Lithuanian Nuclear Power Plant Community, *Lund Monographs in Social Anthropology*, 2005, p. 31–38.

šią kultūrą. Viena vertus, „stebėjimai dalyvaujant“ didina tyrimo išvadų subjektyvumą, kita vertus, paties tyrėjo dalyvavimas leidžia giliai pažvelgti į situaciją, įvairiapusiškai įvertinti pateiktųjų interviu ir nustatyti reiškinį sąsajas su socialiniu kontekstu.

Mano manymu, svarbiausia yra derinti įvairius metodus, kurie etnografinio tyrimo metodologiją paverčia visaverte pasirinktam socialiniam ar kultūriniam objektui, problemai, reiškiniui ir juos supančiam kontekstui atskleisti. Tyrinėjant tapatybę nestruktūriniai interviu puikiai papildo struktūrinius. Pastarieji mano tyrimuose dažnai lieka tik kaip stuburas, apie kurį kaupiama įvairi etnografinė informacija. Sudaryti teminiai klausimynai diktuoja aiškias duomenų rinkimo gaires. Atsakymas į klausimą turi būti platesnis negu „taip“ ar „ne“: siekiama išsamesnio atsakymo, tiksliau užrašyti bendruomenės paprotį, išsiaiškinti jo kilmę, paplitimą, reikšmę ir pan. Struktūruotas interviu praplečiamas nestruktūruotu. Stebėjimo metodai padeda įvertinti socialinį kontekstą, suvokti reiškinį esmę laike ir erdvėje. Kai kuriais atvejais nestruktūruotas tyrimas pranašesnis už struktūruotą. Tapatybės tyrimuose nestruktūruotas tyrimas neabejotinai plačiau atskleidžia reiškinį aplinkoje – pastebimi netikėti socialiniai faktai ir objektyviau atskleidžiama realybė. Tyrinėjant *savąją* kultūrą, svarbu išlaikyti tinkamą atstumą tarp tyrėjo ir pateikėjo, taikliai pasirinkti skirtingos konfesijos, lyties, tam tikros socialinės padėties, išsilavinimo ar amžiaus pateikėjus, kad tiksliau būtų atskleistas socialinės ar kultūrinės tapatybės savitas aspektas. Tiriant lokalią tapatybę būtina ieškoti ryšių tarp vietinio žinojimo ir išorinės įtakos.

IŠVADOS

1. Lietuvoje etnografija kaip mokslinė sąvoka istoriškai yra glaudžiai susijusi su *savos* kultūros tyrimais, nacionalinės kultūros konstravimu. Kultūrinių išskirtinumų paieškos, nacionalinio savitumo iškėlimas buvo neatsiejama nacionalinio kultūrinio ir politinio judėjimo dalis, ir tą lėmė valstybingumo atkūrimas bei praradimas XX amžiuje. *Savos* kultūros puoselėjimas buvo savotiškas pasipriešinimas, todėl, mano nuomone, etnografija siekė užfiksuoti visus faktus – tai skatino etnografijos, kaip aprašomojo kultūros realijų tyrimo metodo, ypatybės. Ilgainiui etnografijoje atsiranda vis daugiau pliuralizmo. Tyrėjus domina ne tik tikslios ar menamos reiškinio ypatybės, ištakos bei egzistencija, tačiau ir platesni kontekstai, kalbantys ne tik apie kultūros faktus, bet ir apie sąlygas, kuriose šie faktai egzistuoja ar tarpsta.

2. Lietuvos etnografija turi visai Europai bendrų bruožų, jai buvo artimi Lenkijos, Rusijos, Vokietijos, Skandinavijos mokslo diskursai *savos* kultūros tyrimuose. Šiuolaikinę Lietuvos etnografijos metodologiją konstruoja tiek etnologai, tiek ir antropologai.

3. Etnografinio teksto interpretacija labai priklauso nuo to, ką nori pamatyti tyrėjas turimame tekste. Tarp tyrėjo ir pateikėjo būtinas atstumas bei tyrimo etika. Etnografiniam tyrimui būtinas ne tiek trumpas aprašymas, kiek faktai platesnei socialinei analizei. Tyrinėjant tapatybę, kuriant etnografijos metodologijos konstrukcijas nuo biografinių aprašymų iki kasdienybės bei kitų reiškinų vertinimo, daugiau svorio prasminga teikti nestruktūruotiems interviu, laisviems pateiktųjų pasakojimams. Pateikėjai pasirenkami pagal tyrimo problemas. Svarbi ne vien etnografinio aprašo interpretacija, o ištisu tyrimų ir etnografinių stebėjimų patirtis. Tapatybę etnografija turi atskleisti erdvėje ir laike. Būtent tokia etnografija nusako mums žmonių požiūrį į šiuolaikinę politinę ir ekonominę situaciją, globalizacijos realijas ir šiuolaikinės visuomenės tapatybės aktualijas.

4. Manychiau, tiriant tapatybę Lietuvoje, etnografijos diskursas turi atskleisti supančio pasaulio aktualijas per pačių pateikėjų mąstymą, žinojimą, kuris padėtų aiškintis ir spręsti socialines problemas ar bent jau pažinti ir suvokti aplink esančią tikrovę, dalelę mūsų pačių. Tiek etnologų, tiek antropologų, tiek ir sociologų ar kitų kultūros tyrėjų šiuolaikinius mokslinius interesus, jungia siekis išnagrinėti vietines aplinkybes, kontekstą ar situaciją ir plačiau pažvelgti į globalų pasaulį. Etnografinį tyrimą tai daro aktualesnį, įvairiapusišką ir šiuolaikišką.

Gauta 2008 09 02
Parengta 2008 09 30

VIDA SAVONIAKAITĖ

Lithuanian ethnography among *at home* culture studies

Summary

Modern studies of Lithuanian ethnology and social anthropology make a new input into discussions on scientific and methodological discourses. The definition of ethnography as a research method for these sciences makes one of ever-topical methodological issues. In the history of Lithuanian ethnology, the influence of Polish, Russian and German ethnological studies were of high importance. It has common features with the ethnology of the entire Central Europe. Modern science finds new niches, and the age of information offers new experiences. The concept of ethnography has an over a century-lasting tradition. Historically, it has been described in different ways. The basic issues regarding the object of research, relationship between the researcher and the respondent, the possibilities and peculiarities of local and global culture studies provoke discussions among representatives of different schools. Lithuanian ethnologists and social anthropologists maintain historical discourses and look for new ones.

This article aims to reveal how traditional Lithuanian ethnography treats the research object, what is the relationship between the researcher and the respondent, and what would be the specific features of ethnographical identity studies. What does represent a modern ethnographical text? Is it a routine discussion on the cultural changes, specifics, symbols, etc.? Or is it a search for a description of authentic cultural sources and phenomena? All these closely interrelated issues call for a deeper look into the methodology of modern ethnography.

In Lithuania, ethnography as a science historically has been closely related with culture studies *at home* and construction of national culture. The search for national distinctions and worshiping of national specifics was an integral element of cultural and political national movements. This was caused by the national independence reestablishment and loss in the 20th century. Maintenance of *at home* culture was a kind of resistance. I consider that for this reason “ethnography” laboured hard to record all possible facts, and this determined why studies of cultural realities concentrated on the descriptive method. Yet eventually more pluralism appeared in ethnography. The researchers get interested not only in the exact or imaginary specifics, sources

or existence of a particular phenomenon, but also in broader contexts revealing not only cultural facts, but also the circumstances in which these facts exist or develop. Interpretation of an ethnographical text is highly dependent on what a particular researcher is willing to see in it. There must be a certain distance between the researcher and the respondent, and the research ethics must be maintained. Ethnographic research requires not only a short description, but also facts for further social analysis. When investigating identity, developing ethnographical methodology constructions from biographic descriptions to the assessment of daily routines and other phenomena, more stress should be put on unstructured interviews, free interviews with respondents and narratives. Respondents are to be chosen with regard to the problem of the research. Not only the interpretation of an ethnographical description, but also the experience of the entire studies and ethnographic observations is important. Ethnography must reveal identity in terms of both time and space. Only such "ethnography" reveals to us the public attitude to the present political and economic situation, shows globalisation realities and hot spots of modern social identities. To my mind, when making identity research in Lithuania, ethnographic discourses must reveal hot issues of the surrounding world through the thinking of the respondents, the know-how that could help to determine and solve social problems or at least to acknowledge the surrounding environment and ourselves. Modern scientific interests – both those of ethnologists, anthropologists, sociologists and other researchers of cultural phenomena – imply a common attempt to identify the local circumstances, context or situation and to have a better view on the global world. This makes ethnographical studies more important, more comprehensive and modern.